

Великодні Свята в Греків.

(Після опису „Спомини з Атен” проф. І. Кокорудза).

Всі більші свята мають то до себе, що вони отримані з різними церковними і народними обрядами, від давня переказаними звичаями і різними поведінками, що разом оповивають свято чарівною красою. Через те обходи свят довгими віками держаться в народі в майже незмінній формі.

Тому то колиб ми відобрали тим святам ті зверхні форми — церемонії, звичаї, ту зверхню шату (пр. на Різдво коляди, дідух, свята вечери, страви, а на Великодні співання „Христос воскрес”, свячення паски, святочні печива, святочний обід з желаннями, галузки і писанки, гайки і др.), то свята стратилиби свою величність.

Через те свята на чужині, між чужими людьми не є такими милими, як в ріднім гурті. На чужині хотілосяб мати рідні звичаї, хотілосяб мати рідні обряди, які є в дома, хотілосяб співати ті самі пісні.

Почуття туги за рідним пережив я 1905 р., коли довелося мені святкувати Великдень в столиці Греції в Атенах. На щастя був я там з жінкою, отже не цілком самотний. В готелю ми прилагодили свячене, запросили краківського професора і по перекусці заспівали разом наше чаруюче „Христос воскрес”.

Коли брати на нашу міру, то не побачив я в Атенах такої величавости, як можна бачити у нас у Львові. Спів монотонний — оден дяк співає і кількох дяків вторує. А в нас... Якою красою лунає хорівий спів в наших церквах, або в грецькій церкві в Відні; а не менше наш звичайний „самолітковий” спів, в яким участь бере ціла церква — спів, в яким чуємо, що дійсно всі одними устами й одним серцем заносимо молитву до Бога.

І великоліпність в самій митрополічій церкві не була така, як буває в нас, або яку я бачив в Свято-Володимирській церкві в Києві.

Зате признати треба одно, що побожність і релігійність в Греків велика. Як було свято, то видно се було по цілім вигляді і настрою Атен — такий настрій і вигляд буває і по наших селах і містечках.

Противно діється в Римі — де навіть в неділю я бачив, як мурували.

В Атенах в свята склепи до 6-ої години замкнені. Церкви повні вірних різного стану. В Велику П'ятницю і Суботу в вечер, коли відбуваються в митрополічій церкві богослуження, ціла Стадійська вулиця і площа Конституції ясно освічена. Підчас відправи „Воскресення” в митрополічій церкві в опівночі доми кругом церкви освічені. Королівський двір і представники високих властей також на всіх великих (рокових) богослуженнях бувають.

На „Христові Страсти” були ми в церкві панагії Хризоспілююсис. Церква ясно освічена, повна народу і ми мусіли стояти в притворі. Але добре було чути, як читали Євангеліє по старогрецьки, з новогрецьким вгвором. Читання не було подібне до нашого — в нас напів співаєсь, а там звичайне читання, на лад оповідання.

В п'ятницю о 9-й годині вечером були ми в митрополічій церкві на вечірній обході з прашеницею. Церков величала, в золоті і зелені барви прикрашена. Складаєсь з Притвору, головної часті і „Святаї Святих”. Іконостас повний і сягає під саму гору. „Царські Врата” багато золочені.

В ясно освіченій церкві побачили ми „Божий Гріб”, що стояв близько „Царських Врат” — в формі престолу, над яким вносились великий лук з цвітів і біла та синя лента з написами. На переді лежала дорогоцінна Плащаниця, накрита прозорою заслоною, на якій лежали накидані живі цвіти.

Нарід тиснувся до Божого Гробу, виходив по сходах на підвиснення і цілував Плащаницю.

За час явилися міністри і другі достойники, а відтак вийшов з Царських Врат митрополит, одітий в золоті ризи, в мітрі, з жезлом в руці в супроводі трох священників.

О 10-й годині рушив похід з Плащеницею. Передом несли чотири хоругви, відтак йшла музика, далше несено великий чорний хрест, похилений наперед, в який були встромлені три довгі заовічені свічки. Далше йшло війсьсько, співаки, а за співаками митрополит сам оден. Він ніс Євангеліє сперте на ліве рамя. За митрополитом несли чотири священники Плащаницю. Далше йшли представники світських властей і тьма народу.

Всюду повно світла. Більшість народу держала в руках горючі свічки. Вікна і балкони домів освічені свічками. Тут то там вистрілюють з топи штучні вогні.

Цілий похід йде перед королівську палату, щоби після візантійського звичаю віддати честь королівському домови. Тут відчитано Ектенії за здоров'я короля, королеви, наслідника і других членів родини та відспівано „Многая Літа”. Звідси похід рушив знов до церкви — і се була 12-та година вночі. Ніч була гарна, а тепло, як в нас на Зелені Свята.

Ще гарнійше було „Воскресення” в тій самій церкві. Перед церквою висока естрада (підвиснення), а ціла площа ярко освічена. Освічені і будинки дівкрути. В церкві, на сходах і на площі незмірні маси народу, більшість з горючими свічками. На естраді з одного боку жінщини, з другого представники властей. На задній часті естради престіл і свічки. Поліція удержує лад й обходиться дуже чемно: просить о зроблення місця, чи що, і нарід сейчас слухає зазиву. Через те всюду взірцевий лад і тиша. Все очікує приїзду короля.

Надійшла 12-та година вночі, з Суботи на Неділю. Аж ось трубний сигнал, слова команди, музика заграла народний гимн. Приїхав, але не король, тільки заступник (діадох) і станув близько престолу.

Тоді вийшов з церкви митрополит з Євангелієм і трома священниками і на естраді перед престолом зачав відправляти Воскресну Утреню. Почав „Христос анесті” (Христос воскрес), а дяки підхопили далше. Однакж народ не співав і через те не було того почуття, як буває в нас, коли цілий народ сю пісню заспівав.

По Утрени почав нарід розходитися. Хто держав запалену свічку, той йшов з нею через місто і старався занести її запалену аж до дому. А ті, що їхали, також везли запалені свічки. Незвичайний був се вид серед ночі.

А на дзвіниці дзвонили усі дзвони, голосячи радісну вість Воскресення Христового. Час від часу гудів великий дзвін.

В великодну П'ятницю і Суботу дзвони не мовчали, як у нас, але і не дзвонили, а тільки стогнали. На дзвінищах Атен ударювано по три рази в хвіста дзвонів і се виглядало на сумний зойк, на стогін.

В Світлу Неділю (на Великдень) по Службі Божій було свячення пасок. Паски в Греків мають форму круглих плоских плетених хлібів, в яких є одна, дві, або більше крашанок, що разом з паскою пеклися.

На Вечірні того самого дня, що зачалася о 2-й год. по полудни, читано Євангеліє в девяти мовах. Перший читав митрополит в Царських Вратах по старогрецьки. Другий читав священник з амбони по церковно-славянськи переважно з вигвором таким, який є в нас, отже українсько-руським. Далше по єврейськи, арабськи, вірменськи і т. д. По кождім Євангелію дзвонено у всі дзвони.

Ось так виглядають Великодні Свята в столиці Греції, в Атенах, разом з богослуженнями страстного тижня.

АПОСТОЛ НА ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВЕ.

(Діяння Апостольські, розділ І, вірші 1—8.).

1. Перше оповідання написав я, о Теофіле, про все, що Ісус робив та навчав,
2. Аж до того дня, коли Він вознісся, давши заповідь Духом Святим Апостолам, яких Собі вибрав,
3. І яким Він по муці Своїй показував живим в різних доводах, сорок день являючись їм та розмовляючи про Царство Боже.
4. З ними Він їв, і наказав їм не відходити з Єрусалиму, але чекати обіцяного Отцем, про що ви чули від мене:

5. „Бо ж Іоан хрестив водою, а ви за кілька сих днів охрещені будете Духом Святим”.
6. А тому, зійшовши, вони дізнавались у Нього: „Чи не сього року відновиш Ти Царство Ізраїлеве?”
7. І Він відповів їм: „Не вам знати час та пору, бо се у владі Отця.”
8. Але дістанете ви силу, як Дух Святий зійде на вас, і будете про мене свідчити в Єрусалимі, і по всій Юдеї та Самарії, і аж до краю світа!”